

Karel Kosík z italského pohledu

V současné době je možno zaznamenat renesanci zájmu o dílo významných představitelů domácí filosofické tradice; příkladem může být E. Rádl, R. Kalivoda nebo právě K. Kosík. Důvody jsou v případě posledně jmenovaných nejen „imanentně filosofické“, nýbrž mají i širší společensko-politický kontext: různé formy (neo-)liberalismu a konzervativismu se neprokázaly být nespornými a výlučnými interpretačními modely povahy naší současnosti, zvláště poté, co byly podstatně zproblematizovány globální ekonomickou krizí, jež je některými považována za krizi globálně rozprostřeného kapitalismu. Renesanci zájmu o Kosíkovo dílo je možno dokumentovat nejen publikací *Myslitel Karel Kosík*,¹ jež obsahuje nejvýznamnější příspěvky ze stejnojmenné konference, ale také seminářem, který Kosíkovu dílu věnovali

mladší členové filosofické obce (např. Z. Škorpíková, I. Landa, M. Hauser).

15. listopadu 2012 se konal z iniciativy Stephana-Immanuela Teichgräbera, vědeckého pracovníka oddělení srovnávací literatury Univerzity ve Vídni (dr. Teichgräber má úzké vztahy k Praze, kde delší dobu publicisticky působil, je rovněž překladatelem z české a slovenské literatury: L. Novák, D. Tatarka, aj.), v rámci Vídeňského filosofického fóra seminář *Bedarf, Dialektik und Totalität*, jehož téma bylo věnováno právě filosofickému dílu K. Kosíka. Přednášejícím byl mladý italský filosof Claudio Valerio Vettraino, jehož kniha *Bisogno, dialettica e totalità. Confronto tra Agnes Heller e Karel Kosík*,² je k dispozici i v knihovně Filosofického ústavu, pro většinu zájemců žel jen v autorově mateřštině (podle Vettrainových slov ale možná vyjde i v anglické verzi).

1 *Myslitel Karel Kosík*. Ed. M. Hrubec, M. Pauza, J. Zumr. Praha, Filosofia 2011. 332 s.

2 *Bisogno, dialettica e totalità*. Roma, Aracne 2010. 168 s.

Vettraiho se zaměřil zvláště na Kosíkovu *Dialektiku konkrétního* a poukázal na renesanci zájmu o jeho dílo nejen ve střední Evropě, nýbrž i v Itálii, kde je považován za jednoho z nejvýznamnějších představitelů pokusů o renesanci hegelovsko-marxovské tradice, již se pokoušel oživit integrací myšlenkových impulsů z jiných ideových systémů (především fenomenologie a Heideggerovy filosofie bytí).

Vettraiho vystoupení bylo prezentováno v italštině, účastníci semináře měli k dispozici německý překlad. Přednášející poukázal na dlouhou tradici zájmu o Kosíkovu dílo v Itálii (veden je mj. fenomenolog Enzo Paci či marxista G. della Volpe), na to, že Kosíkovu chef d'oeuvre vyšlo v Itálii již v roce 1963 a že zde našel řadu ideových soupeřů.

Vettraiho považuje za centrální tři elementy Kosíkova filosofického díla: dialektiku, totalitu a konkrétno (konkrétní), které se projevují stálým organickým sepětím. Přednášející charakterizoval K. Kosíka jako *filosofa starosti a authenticity života*, jehož základní intencí byla radikální demystifikace („Entmystifizierung“) všedního dne a myšlenková destrukce „pseudokonkrétnosti“. Kosík je ve Vettraiho očích především tvůrčím marxistou, který rozvíjel své pojetí v kontrastu i vědomém zápasu proti dogmatické oficiální podobě marxismu jako učení. Referent vícekrát zdůraznil protiklad Kosíkova tvůrčího marxismu vůči stalinické (dez-)interpretaci. Kapitalismus a stalinismus, resp. i reálný socialismus jsou ve Vettraiho interpretaci Kosíka dvěma for-

mami pseudokonkrétnosti, odcizení, neautenticity a fetišismu.

Už z toho je zřejmé, že Vettraiho pojetí se vyznačovalo především určující vazbou na problémové kontexty doby vzniku *Dialektiky konkrétního*. Kosík tak vyhlíží trochu jednostranně, jen jako neortodoxní kreativní marxista; ovšem je třeba připomenout, že nemělo jít o filosofův komplexní portrét. Vettraiho obecné hodnocení Kosíka jako představitele „etického marxismu“, inspirované především syntézou marxovských a heideggerovských prvků v Kosíkově základním díle, se ovšem ani s tímto vědomím nepromítlo dostatečně do konkrétní interpretace jeho díla. Zde je možno poukázat na Paüzův rozbor husserlovských a heideggerovských prvků v uvedené publikaci *Myslitel Karel Kosík*. U Vettraiho se mi totiž zdá být nevyjasněno, čím konkrétně přispěly husserlovské, heideggerovské a další impulsy k originalitě Kosíkova díla, zda a jak tyto „mimomaxistické“ motivy dokázal Kosík silné inspirace syntetizovat s marxistickým základem svého myšlení. Vettraiho totiž neprověřuje kriticky samy základní kategorie dialektiky a chápe je s důvěrou jako metodu, jíž je možno adekvátně zachytit povahu skutečnosti. Vettraiho se tak ve své přednášce prezentoval jako marxista v zásadě tradičnější než Kosík. Jisté i proto mluví v souvislosti s Kosíkovým filosofickým přínosem především o „reaktualizaci“ Marxova díla v Kosíkově *Dialektice konkrétního*.

Vettraiho též vztáhl Kosíkovu dílo k obdobným tendencím v díle A. Hellerové, jež se projevovaly ještě před je-

jím ideovým posunem k pozitivnějšímu vztahu k liberální demokracii a jejím institucím. Konkrétněji se však jejím rozpracování obdobného problému každodennosti, jež je předmětem jejího závažného díla,¹ Vetraino ve svém vystoupení nevěnoval.

V diskusi se poukazovalo i na předchozí Kosíkovu filosofickou práci, zvláště na jeho publikaci věnovanou české radikální demokracii, ale zejména na jeho pozdější filosofický vývoj, v němž hrály roli nejen fenomenologické a existencialistické impulsy, jakož i podněty získané z debat nad filosofickými tématy s Janem Patočkou, ale i silné inspirace z nefilosofické (v užším odborném smyslu) literatury, zvláště z díla J. Haška a F. Kafky. V takto obohaceném pojetí se K. Kosík ukazuje být nejen etickým marxistou a „destruktérem pseudo-konkrétnosti“, ale i jedním z myslitelů, kteří odhalili i tragicky absurdní stránku dvacátého století, „století Markéty Samsové“.

V rámci diskuse jsem stručně prezentoval uvedenou knihu *Myslitel Karel Kosík*, kde je jeho dílo hodnoceno v širších problémově filosofických souvislostech a s větším odstupem od jeho základní dobové intence, a připomněl i Kosíkovo publicistické angažmá zvláště v roce 1968, jemuž předcházelo proslulé vystoupení na IV. Sjedů československých spisovatelů rok předtím. Tam Kosík v pregnantní zkratce formuloval

postulát racionálně založené mravní odpovědnosti intelektuála na příkladu postoje mistra Jana Husa na kostnickém koncilu.

Vlastimil Hála

1 V německé verzi: Heller, A., *Das Alltagsleben. Versuch einer Erklärung der individuellen Reproduktion*. Hrsg. und eingel. von H. Joas. Frankfurt a.M., Suhrkamp 1978.